

Národné

hospodárstvo

Bankovníctvo

Poist'ovníctvo

Financie

Podniková

ekonomika

Marketing

Manažment

Investície

a iné

Ekonomické spektrum

Recenzovaný vedecko - odborný
on-line časopis o ekonómii
a ekonomike

Ročník IV

Číslo

4/2009

Ekonomické spektrum **Recenzovaný vedecko-** **odborný on-line časopis** **o ekonómii a ekonomike**

Ročník IV, č. 4/2009
ISSN 1336-9105

Vydáva združenie:
CAESaR – Centrum vzdelávania, vedy
a výskumu

Adresa:
Ožvoldíková 4
841 02 Bratislava 4
IČO: 30 85 87 04
DIČ: 20 221 35 907

kontakt:
www.caesar.sk

Šéfredaktor:
Ing. Jarmila Buchová, PhD.

Redakčná rada:
Ing. Drahomír Oujezdský, PhD.,
JUDr. Zuzana Paľová,
doc. Ing. Erika Pastoráková, PhD.,
Ing. Jarmila Vidová, PhD.
Ing. Roman Buch

Dátum vydania:
Január 2010

Periodicita vydávania:
štyrikrát ročne

Miesto vydania: Bratislava

Miesto umiestnenia na webe:
<http://www.spektrum.caesar.sk>

Zameranie časopisu:

Ekonomické spektrum

Recenzovaný vedecko-odborný on-line časopis so
zameraním na nové trendy, problémy, teoretické
a praktické otázky ekonómie a ekonomiky.

Cieľom časopisu je vytvoriť priestor:

- na prezentovanie praktických záverov a výsledkov
výskumu z jednotlivých oblastí ekonomiky,
- pre publikovanie recenzií a ohlasov na odborné
publikácie, skriptá a učebné texty,
- na výmenu skúseností medzi odborníkmi,
vedeckými a pedagogickými pracovníkmi,
doktorandmi a študentmi.

Konkretizácia zamerania:

- národné hospodárstvo,
- podniková ekonomika,
- bankovníctvo,
- poisťovníctvo,
- marketing,
- manažment a pod.

Informácie pre autorov príspevkov sa nachádzajú na web
stránke časopisu:

<http://www.spektrum.caesar.sk>

Obsah:

Koľveková, G.: Neformálne siete v podmienkach Slovenskej republiky podľa prístupu Fabia Sabatiniho4

Dávame do pozornosti zaujímavé web stránky:
www.learnamericanenglishonline.com12

Jirásková, S.: Problémy hodnotenia nákladovosti outsourcingu v ozbrojených silách13

Odborný slovník:
Biele knihy24

Vidová, J.: Bytová výstavba a kvalita bývania v Slovenskej republike28

Content:

Koľveková, G.: Informal networks in the conditions of Slovak Republic according to approach of Fabio Sabatini 4

Interesting web links:
www.learnamericanenglishonline.com 12

Jirásková, S.: Some problems of evaluation of outsourcing cost in the Slovak Armed Forces..... 13

Special dictionary
White Papers 24

Vidová, J.: Housing construction and quality of housing in Slovak republic 28

NEFORMÁLNE SIETE V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY PODĽA PRÍSTUPU FABIA SABATINIHO¹

INFORMAL NETWORKS IN THE CONDITIONS OF SLOVAK REPUBLIC ACCORDING TO APPROACH OF FABIO SABATINI²

Gabriela Koľveková

Abstrakt

Podnadpisom pre predložený článok môže byť: „Regionálny rozvoj založený na základnej bunke spoločnosti – rodine“. V tomto texte bolo naznačené ako budú žiť jedináčikovia, ako budú využívať tenkú dôveru a slabé rodinné väzby, ktoré vykazovali rastúci trend. Toto správanie sa neskôr prenáša do pracovnej roviny ako to indikovali aj výsledky F. Sabatiniho, uznávaného ekonóma.

Kľúčové slová:

Neformálne siete. Sociálny kapitál. Regionálny rozvoj. Verejno-súkromné partnerstvo.

Abstract

The subheading of the paper could be: „Regional development based on the basic cell of the community – the family“. In this text it was pointed out how are the only children going to live, how are they going to use the thin trust and weak family ties, which were showing the expending trend. This behavior is later transferred into the working realm as it was indicated also by results of F. Sabatini, the reputable economists.

Key words:

Informal networks. Social capital. Regional development. Public private partnership.

¹ Autorka je toho času zamestnancom Technickej univerzity v Košiciach, EkF. Príspevok vypracovaný v rámci projektu VEGA 1/0370/08 „Regionálny prístup k meraniu sociálneho kapitálu a chudoby“

² Author is employee of Technical University of Kosice, Faculty of Economics. The paper was prepared within project VEGA 1/0370/08 „Regional Approach to Social Capital and Poverty Measurement“.

1. ÚVOD

Súvislosť neformálnych sietí, sociálneho kapitálu s vývojom Verejno-súkromných partnerstiev bola viackrát naznačená v článkoch Kol'veková (2002 - 2008)¹ Tento článok prináša konkrétne hodnoty, ktoré merajú jednu zložku sociálneho kapitálu, a to neformálne siete. Ďalšie tri zložky sociálneho kapitálu môžeme pomenovať nasledovne: Priatelia a známosti, Formálne siete (členstvo v dobrovoľných organizáciách), Formálne a neformálne siete (politická účasť).

2. CIEĽ

Cieľom článku bolo prezentovať výsledky, ktoré zrkadlia časť reality zachytenej v transformujúcej sa krajine po páde socialistického režimu. Článok ukázal vývoj v indikátoroch neformálnych sietí za jedno desaťročie. Podľa R. Putnama (2000) sociálny kapitál (SK) môžeme rozlíšiť na SK založený na mieste alebo založený na úlohe, úžitku. Jedináčikovia, ktorí v neformálnych sietach posledného desaťročia vykazujú prírastok, budú odkázaní na tzv. tenkú dôveru a SK založený na úlohe. Táto hypotéza vychádzala z toho, že tenkú dôveru už nie je jednoduché vybudovať vo svete, ktorý prestal podporovať SK založený na mieste, domove (kvôli existencii internetu a iných technológií preklenujúcich vzdialenosti, napriek tomu nenahrádzajúcich osobný – zážitkový SK). Cieľom článku bolo tiež diskutovať o metóde merania sociálneho kapitálu a súvislosti vývoja ukazovateľov SK s inými ukazovateľmi: (1) vývoja verejno-súkromných partnerstiev, súvislosti (2) chudoby.

¹ Kol'veková, G. 2002. Práca v sietach. In Lidský kapitál a problematika trhu práce: Mezinárodní workshop, In Zb. z mezinárodního workshopu " Lidský kapitál a problematika trhu práce" [CD/ROM]. Košice. ISBN 80-7099-628-5.

Kol'veková, G. 2003. Sú Verejno-súkromné partnerstvá čarovným liekom uzdravujúcim hospodárske nehuhy? In: Výsledky vedecké práce studentů doktorského studia. Zborník príspevku z mezinárodní konference studentů doktorského studia. Ostrava. ISBN 80-248-0353-4, s. 340-345.

Kol'veková, G. 2004. Altruism, social potential and regional development. In Agricultural Economics – Zemědělská ekonomika, Volume 50, 2004, Ročník 50, 2004. Česká akademie zemědělských věd – Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha. pp. 450-457, ISSN 0139-570X.

Kol'veková, G. 2005. Regional economics, public private partnership in use of the region. In: Entrepreneurship governance local and regional development. The Karol Adamiecki University of economics, Katowice, pp. 127 – 143. ISBN 83-7246-800-1.

Kol'veková, G. 2006. What sort of interest is there behind the cooperation of public and private institutions? In: Zborník z mezinárodní konference „National and Regional Economics VI“, Herlany: EkF TU v Košiciach, s. 170-174, ISBN 80-8073-721-5

Kol'veková, G. 2007. Prepojenie medzi meraním sociálneho kapitálu a výpočtom komparátora verejného sektora (PSC). In: Zborník z mezinárodní vedeckej konferencie: „Verejná správa a partnerstvo“. [CD] NHF, Ekonomická Univerzita v Bratislave, Bratislava, ISBN 978-80-225-2425-4

Kol'veková, G. 2008. Otázky a odpovede na tému SK a výpočet PSC. Stavebné fórum.sk. ISSN 1337-8066

3. METODIKA

Z metodického hľadiska bol použitý koncept Pierra Bourdieu. Ten použil pojem sociálny kapitál už v roku 1977¹. Ešte pred P. Bourdieuom tento fenomén zaznamenali: Jane Jacobsová, Robert Salisbury. Koncept P. Bourdieu bol natoľko výrazný, že bol prevzatý a ďalej používaný, skúmaný, autormi ako: James Coleman, Putman a ďalší. Fukuyama (1999) charakterizuje sociálny kapitál ako neformálne pravidlo správania sa, ktoré presadzuje spoluprácu medzi dvomi alebo viacerými jednotlivcami. Podľa jeho definície spoločnosť, dôvera, siete, prepojenie atď., ktoré sú prepojené so sociálnym kapitálom, nepredstavujú sociálny kapitál sám o sebe, ale sú sprievodným prvkom vznikajúcim v jeho dôsledku.

4. VÝSLEDKY

4.1. Sabatiniho meranie

Sociálny kapitál nebol doteraz jednoznačne definovaný. Pre potreby tohto článku rozumieme sociálnym kapitálom nehmotný majetok, ktorého hodnota vystupuje ako rôzne prejavy správania sa pri rozhodovaní o vzácných zdrojoch, obzvlášť o čase. Sociálny kapitál (SK) je zrejme externalita, ktorá môže mať tak pozitívne (priateľské) ako aj negatívne (klika) efekty. Pričom sú známe niektoré spôsoby výpočtu sociálnych nákladov externalít, napr.: metóda cestovných nákladov, metóda hedonických cien. Zrejme bude mať zmysel tiež uvažovať o historickom SK, ktorý už nemá svoje použitie, pretože zanikol. Avšak môžeme predpokladať, že pomohol vytvoriť nové siete, resp. ich spoluvytváral a pripravoval „na svoj obraz“. Čo nás vedie k záveru, že skúmanie historického SK má svoje opodstatnenie. Môžeme ešte uvažovať o symbolickom SK, ktorý tiež nemá svoje reálne použitie pri rozhodovaní o využití vzácných zdrojov. Je zrejme, že historický SK môže pretrvávať neskôr ako symbolický. Niekedy môže sieť vytvárať rituálny SK, ktorý používa v špecifických situáciách. Jeho hodnota a použitie bola odhadovaná ako minimálna. Predpokladá sa, že SK spoluvytvára hodnoty. Priame hodnoty, ktoré vytvára SK môžu byť rozhodnutia vo formálnej skupine vedúce k využitiu zdrojov. Nepriame hodnoty vytvorené SK môže byť správanie, ktoré ovplyvní rozhodnutia v inej formálnej skupine. Reziduálna hodnota vytváraná SK môže byť hodnota, ktorá má ťažko odhadnuteľný dopad na budúcnosť (kvôli asymetrii informácie, nesprávnej komunikácii).

Trh s týmto kapitálom – SK reálne neexistuje (existuje peňažný trh alebo trh kapitálu – cenných papierov), pretože existuje problém merania jeho množstva. Ak nevieme dobre odmerať množstvo, potom ostáva problematické aj určenie ceny na jednotku sociálneho kapitálu. Čiastočné navrhované riešenie problému merania množstva kapitálu nachádzame u Sabatiniho.

¹ Pierre Bourdieu: Outline of a Theory of Practice, Cambridge University Press, Cambridge, 1977, ISBN: 0521211786

Toto meranie je komplexné, pretože koncept sociálneho kapitálu je komplexným javom. Z viacerých zložiek sociálneho kapitálu boli merané ukazovatele neformálnych sietí pre územie Slovenska podľa prístupu F. Sabatiniho.

Sabatini (2005a) sa snažil stanoviť jeden súhrnný ukazovateľ sociálneho kapitálu. Aj Sabatini rovnako ako Fukuyama (1999) považuje dôveru za sprievodný prvok, ktorý je dôsledkom sociálneho kapitálu. Tento systém Sabatini aplikoval na vykreslenie a zmapovanie vlôh talianskeho miestneho, regionálneho sociálneho kapitálu. Sabatiniho analýza sa opiera o súbor dát zostavený autorom z piatich hlavných okruhov sociálneho kapitálu: pevné rodinné väzby, slabé neformálne (priateľské) vzťahy, dobrovoľné organizácie, občianske povedomie a vládna účasť.

Pre neformálne t.j. rodinné siete sú typické silné väzby, hustá dôvera, málo zmlúv a tieto hrajú dôležitú úlohu v zdokonaľovaní duševnej pohody a výkonu práce a tiež celospoločenskej realizácie. V rámci rodinných sietí nie sú dostupné informácie a príležitosti, ktoré „vybočujú“ z okruhu záujmov rodiny. Toto možno označiť za istú nevýhodu neformálnych sietí oproti formálnym sietiam. Táto nevýhoda býva kompenzovaná tým, že dôveru a väzby nie je nutné budovať a posilňovať ako je tomu pri formálnych sietiach. Hoci spoločenské spolužitie sa mení v dlhom období, principiálne tieto tvrdenia pretrvávajú a možno ich považovať za predpoklady teórie o SK.

4.2. Analýza sociálneho kapitálu (SK) v rámci rodinných väzieb - neformálne siete

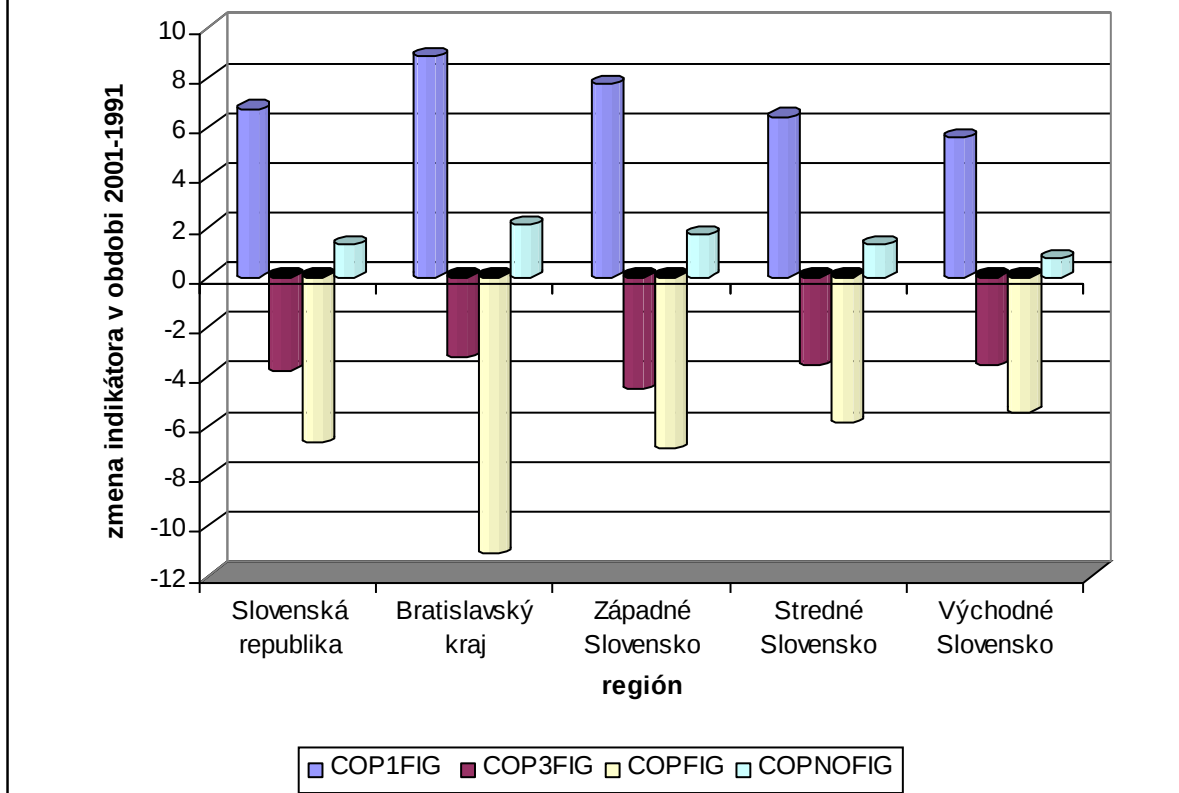
Údaje k zostaveniu indikátorov boli prevzaté zo Štatistického Úradu SR a zostavené podľa metódy Sabatiniho. V článku boli predložené v rámci analýzy SK ako rodinných väzieb štyri merania vybraných ukazovateľov Graf 1.

Graf 1 zachytáva:

- Indikátor COP1FIG, ktorý vyjadruje, počet párov s jedným dieťaťom pripadajúci na 100 párov s deťmi daného regiónu. ¹
- Indikátor COP3FIG, ktorý pozoruje koľko je párov s tromi deťmi pripadajúcich na 100 párov s deťmi daného regiónu.
- Indikátor COPFIG, ktorý sleduje počet párov s deťmi pripadajúci na 100 rodín daného regiónu.
- Indikátor COPNOFIG, ktorý vyjadruje počet bezdetných párov pripadajúci na 100 rodín daného regiónu

¹ Pri vyčíslení tohto ukazovateľa sa vychádzalo z údajov ŠÚ SR o počte rodín podľa počtu závislých detí za roky 2001 a 1991. Pri výpočte *COP1FIG* bol vybraný typ censovanej domácnosti, úplné rodiny. Jednotlivé regióny SR boli rozčlenené podľa NUTII.

Graf 1: Zmena indikátorov neformálnych sietí

Zdroj: upravené podľa Oriňáková, L. 2009. Sociálny kapitál a jeho meranie. Diplomová práca. Vedúci/a: Ing. Gabriela Kolívková, PhD. Košice: Technická univerzita v Košiciach, Ekonomická fakulta, 127 s. - Prepočty podľa údajov zo sčítania obyvateľov, domov a bytov, ktoré uskutočnil ŠÚ SR v roku 2001

Neformálne siete

V tomto príspevku môžeme konštatovať len čiastkový záver z analýzy sociálneho kapitálu zodpovedajúci neformálnym sietiam. Čiastkový záver bol hodnotením ukazovateľov tak, že počet detí v slovenských rodinách medzi rokmi 1991 a 2001 klesá. Zaznamenaný bol pokles viacčlenných rodín t.j. pokles indikátora COP3FIG a značný nárast rodín s jedináčikmi t.j. ukazovateľ COP1FIG. V prípade pozitívneho demografického vývoja, rastu rodín môžeme očakávať aj nárast indexov SK v neformálnych sieťach.

Meranie sociálneho kapitálu má určité podobné znaky s meraním chudoby napr.: počet viacdetných rodín, neúplné rodiny a podobne. Tiež sa využíva metóda bodového hodnotenia a váženia faktorov viacerých indikátorov. Týmto si môžu tieto merania „pomôcť“ napríklad pri nedostatku niektorých údajov alebo pri overovaní správnosti. Ako píše Michálek, (2004): „Sme si vedomí, že tak ako je nemožné obsiahnuť chudobu v celej jej komplexnosti, je ťažké zvládnuť aj jej jednotlivé aspekty, pretože sú zložito prepojené medzi sebou, ale i navonok s mnohými makro a mikrojavmi spoločenského života.“ Podobne to platí aj pre sociálny kapitál, ktorý ako bolo naznačené prostredníctvom indikátorov má svoj charakter pre určité regióny SR.

Z uvedených analýz bolo zrejme, že demografický vývoj ovplyvňuje oblasť SK, konkrétne časť rodinných väzieb. Okrem rodinných väzieb sú súčasťou neformálnych sietí aj ukazovatele návštevnosti divadiel alebo športových klubov.

5. DISKUSIA K OTÁZKE SIETÍ A VEREJNO-SÚKROMNÝCH PARTNERSTIEV - PPP V TALIANSKU, RODISKU SABATINIHO

Otázkou ostáva či rast uvedených indexov SK možno považovať za pozitívum, nakoľko atomizácia rodín prebieha v rôznych podobách správania sa¹. Členovia rodín sa vzdďaľujú nielen priestorovo, ale aj spolupatričnosťou. Toto odcudzenie sa býva spôsobené nútenou migráciou za prácou, celospoločenským tlakom k „osamostatneniu sa“ a pestovaniu „individualizmu“. Môžeme dedukovať aj iné príčiny spôsobujúce nahrádzanie silných rodinných väzieb slabšími väzbami.

Porovnanie Slovenských údajov a údajov Talianska (celkovo 200 ukazovateľov) nebolo možné, kvôli neúplnosti údajov pre použitie analýzy hlavných komponentov (PCA). Napriek tomu vieme poukázať na niektoré súvislosti plynúce z hypotézy o dobre fungujúcom SK, ktorý podporuje fungovanie PPP projektov.

PPP v Taliansku bolo hodnotené v období 2003-2005 za územie regiónu Lombardia. V tabuľke 1 vidno nárast počtu projektov vo všetkých odvetviach. Lombardia je severný región Talianska, ktorý podľa Sabatiniho vykazuje faktorové skóre celkového SK hodnoteného metódou Principal Component Analysis – PCA – úroveň 3,30. (Sabatini, 2008) Aj pri neformálnych sieťach platí, že južné regióny Talianska mali podľa údajov vedúce postavenie a viac rozvinuté severné regióny Talianska uzatvárali rebríček. To znamená, že v severnom Taliansku existujú slabšie rodinné väzby, odklon ľudí od kontaktovania široko rozvetvenej rodiny. Pričom rodinné väzby poznáme slabé (veľká vzdialenosť rodinných príslušníkov veľký počet kontaktov vo forme rodinných stretnutí, večere, obedy a pod.) a silné (malá vzdialenosť rodinných príslušníkov, veľký počet kontaktov vo forme rodinných stretnutí). Odhadovaný trend na Slovensku smeruje zo západu na východ Slovenska, hoci údaje boli ilustratívne a očakávanie bolo v opačnom smere. Preto môžeme predpokladať skôr menej dobrú aplikáciu PPP na západnom Slovensku. Nižšie skóre v rodinných väzbách – vo vybavení tejto časti sociálneho kapitálu v severnom regióne Talianska – Lombardia - umožnilo, že inštitút PPP, ako je zrejme z Tabuľky 1, napredoval v hodnotenom období relatívne rýchlo napr.: rozvojom regiónu prostredníctvom výstavby diaľnic napr. Brescia - Bergamo – Miláno (dôležité okresné mestá v regióne Lombardia)².

¹ K vývoju rodín sa vyjadruje Anthony Giddens v knihe Sociologie (2001), kde píše že spočiatku sa sociológovia domnievali, že v „predmodernej“ dobe prevládali v západnej Európe rodiny rozšíreného typu (viacčlenné rodiny). Najnovšie výskumy, ktoré spomína však ukazujú, že tento názor nebol správny a že sa v európskych podmienkach už dlho vyskytujú rodiny nukleárne. Pred nástupom modernej doby boli síce rodiny v priemere väčšie ako dnes, ale rozdiely nie sú tak veľké ako sa traduje. Ibid.

² Rapporti sul monitoraggio dell'Osservatorio I., II., III., IV., V., VI., VII., VIII., IX., X.. [online]. Miláno: Finlombarda. 2002 - 2005. [cit. 2005-12-25]. Dostupné na internete: <<http://www.project-finance.it/main/main.php?m=37.3.23>>.

Tabuľka 1 Počet projektov podľa sektorov v období 30/06/2003 až
30/10/2005

Obdobie	30/06/ 03	31/10/ 03	29/02/ 04	30/06/ 04	31/10/ 04	28/02/ 05	30/06/ 05	30/10/ 05
Cesty	23	23	52	60	57	71	101	96
Zdravotníctvo	8	6	8	11	10	20	30	29
Šport a kultúra	49	45	48	75	70	80	85	86
Iná doprava	2	2	2	3	3	4	4	4
Školstvo a soc. starostlivosť	7	6	8	11	10	20	30	29
Náboženstvo	-	-	6	10	9	14	21	21

Zdroj: Výročné správy Osservatorio regionale sulla finanza di progetto di Lombardia
In: Bartošová, L. 2006. Implementácia modelu verejno-súkromného partnerstva
v Taliánskej republike. Diplomová práca. Vedúci/a: Ing. Gabriela Koľveková. Košice:
Technická univerzita v Košiciach, Ekonomická fakulta, 75 s

Meranie sociálneho kapitálu prostredníctvom neformálnych sietí je iba čiastkovým odrazom fungovania spoločnosti pri zabezpečovaní jej potrieb. Tieto neformálne siete môžeme ďalej skúmať: analýzou televíznych seriálov, ktoré kopírujú realitu, analýzou diskusných fór, analýza pyramídových hier, analýza citačných sietí a podobných sietí, analýzou komunikačných foriem (dôležitá komunikačná forma je sľub a dodržanie sľubu o pomoci druhej zúčastnenej strane), ktoré „prepravujú“ sociálny kapitál a väzby, analýza návštevnosti divadiel alebo športových klubov je špecifická záležitosť, analýza väzieb vojakov prevelených do novej lokality a mnohé iné návrhy k analýzam.

Tieto analýzy môžu byť založené na zbere údajov o pozorovaní obsahu, formy, početnosti, násobnosti väzieb v uvedených neformálnych sieťach. Obsah väzieb môže byť analyzovaný psychologickými metódami, ktoré sa používajú k tzv. hodnoteniu „výtvorov“. Forma a násobnosť väzieb môže byť analyzovaná metódami odhadu nákladov, aj transakčných nákladov, aj metódami pre hodnotenie externalít. Početnosť väzieb je problematikou skúmania metódami sociálnych sietí. Pri všetkých analýzach predpokladáme veľkú nevýhodu v zohľadnení sledovania týchto údajov v čase. Indikátory uvedené v tomto článku boli iba za obdobie jedného desaťročia, čo považujeme na jednej strane za nedostatok. Na druhej strane demografický vývoj na Slovensku nám môže byť zrejmý zo štúdia histórie, preto by bolo redundantné uvádzať ďalšie štatistiky v týchto zaužívaných ukazovateľoch.

6. ZÁVER

Rôznorodosť merania sociálneho kapitálu (SK) bola naznačená: po prvé, metódou PCA, ktorú uskutočnil Sabatini (2005a, 2005b, 2008) v širšom rozsahu, po druhé možnosť využitia podobných ukazovateľov ako pri meraní chudoby (Michálek, 2004), po tretie ďalšie metódy ako pri hodnotení externalít (napr.: metóda hedonických cien a iné). Rovnako boli naznačené súvislosti merania SK s hodnotením fenoménu verejno-súkromných partnerstiev.

LITERATÚRA

Neformálne
sieťe

- [1] Bartošová, L. 2006. Implementácia modelu verejno-súkromného partnerstva v Talianskej republike. Diplomová práca. Vedúci/a: Ing. Gabriela Kol'vecková. Košice: Technická univerzita v Košiciach, Ekonomická fakulta, 75 s
- [2] Fukuyama, F., 1999: Social Capital and Civil Society [on line]. [cit. 14.5.2008]. Dostupné na <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/fukuyama.htm#4>
- [3] Giddens, A. 2001. Sociologie, Praha, Argo, ISBN 80-7203-124-4
- [4] Michálek, A. 2004. Meranie chudoby v regiónoch (okresoch SR). In: Sociológia 36, č. 1, ISSN 0049-1225
- [5] Oriňáková, L. 2009. Sociálny kapitál a jeho meranie. Diplomová práca. Vedúci/a: Ing. Gabriela Kol'vecková, PhD. Košice: Technická univerzita v Košiciach, Ekonomická fakulta, 127 s.
- [6] Putnam, R. D. 2000. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. ISBN 0-7432-0304-6
- [7] Rapporti sul monitoraggio dell'Osservatorio I., II., III., IV., V., VI., VII., VIII., IX., X.. [online]. Miláno: Finlombarda. 2002 - 2005. [cit. 2005-12-25]. Dostupné na internete: < <http://www.project-finance.it/main/main.php?m=37.3.23>>.
- [8] Sabatini, F., 2005a. Social capital as social networks : A new framework for measurement [on line]. [cit. 5.3.2008]. Dostupné na http://dep.eco.uniroma1.it/docs/working_papers/Wp83.pdf
- [9] Sabatini, F, 2005b. Measuring social capital in Italy [on line]. [cit. 15.6.2008]. Dostupné na <http://www.aicon.it/file/convdoc/n.12.pdf>
- [10] Sabatini, F., 2008: Social capital as social networks : A new framework for measurement and an empirical analysis of its determinants and consequences. Socio-Economics, doi: 10:1016/j.socec.2008.06.001. Odpoved od F. Sanatiniho_socialny kapital. [e-mail]. Správa pre: Lucia Oriňáková a Gabriela KOL'VEKOVÁ. 25. febr. 2009 [cit. 2009-10-10]. Osobná komunikácia.

INFORMÁCIE O AUTOROVI

Ing. Gabriela Kol'vecková, Ph.D.

Pracuje ako odborná asistentka, zaoberá sa problematikou sociálneho kapitálu, verejno-súkromného partnerstva a regionálneho rozvoja. Vyučuje predmety mikroekonómia a makroekonómia.

Zamestnávateľ: Technická univerzita v Košiciach

Ekonomická fakulta

Němcovej 32, 040 01 Košice, Slovenská Republika

Email: Gabriela.Kolvekova@tuke.sk

DÁVAME DO POZORNOSTI ZAUJÍMAVÉ WEB STRÁNKY

Zdroj: www.learnamericanenglishonline.com

www.learnamericanenglishonline.com

Opäť jedna zaujímavá web stránka na výučbu anglického jazyka. Naozaj kvalitne vypracovaná web stránka s možnosťou bezplatného prístupu. Tvorcom tejto web stránky je Paul – americký lektor anglického jazyka. Úroveň je určená tak pre začiatočníkov, ako aj pre pokročilých. Jednotlivé lekcie sú podľa náročnosti usporiadané do ôsmich, farebne rozlíšených úrovní – „levelov“. Každý level obsahuje niekoľko lekcí – každá lekcia obsahuje prehľadné vysvetlenie daného gramatického javu. Niektoré lekcie sú doplnené krátkymi videami a aj cvičeniami na otestovanie prezentovanej problematiky – „Quiz“. Angličtina je na týchto stránkach zrozumiteľná, „učiteľská“, miestami až príliš pomalá – čo však umožňuje pochopenie aj pre slabších záujemcov.

Okrem všeobecných gramatických úrovní (farebne usporiadaných) sa autor na týchto stránkach špeciálne venuje nasledujúcim oblastiam:

- Prepositions – predložky spolu s príkladmi, ktoré sú abecedne usporiadané a prehľadne doplnené obrázkami na znázornenie danej situácie,
- Video Lessons – obsahuje spolu 16 strán video lekcí, pričom každá stránka je zameraná na jeden gramatický jav, ktorý je prezentovaný niekoľkými krátkymi videami,
- Links – zoznam liniek na rôzne problematiky z oblasti výučby anglického jazyka,
- Idioms – abecedne usporiadaný prehľad idiom – ustálených slovných spojení. Kliknutím na príslušné písmeno sa zobrazí mnoho idiomatických spojení, ktoré sú názorne vysvetlené. Nájdete tu aj „Quiz“ na preskúšanie prezentovaných spojení,
- Chat – táto oblasť poskytuje priestor na nadviazanie komunikácie s ostatnými návštevníkmi stránky, ako aj pre otázky pre autora web stránky,
- How to Learn – tipy ako sa efektívne učiť a naučiť anglický jazyk,
- Vocabulary – prehľadný zoznam slovíčok podľa rôznych tém, všetko doplnené obrázkami.
- Stuff For Teachers – množstvo materiálu pre učiteľov angličtiny na bezplatné stiahnutie,
- U.S. Citizenship – trojdielna séria (videolekcie) o reáliách USA (vlajka, prezident a pod).

Autor túto web stránku dopĺňa odkazom na jeho stránku na YouTube – kde je umiestnených viac ako 200 krátkych videí, ktoré priebežne dopĺňa.

Príjemné štúdium.

-bj-

Some problems of evaluation of outsourcing cost in the Slovak Armed Forces

Soňa Jirásková

Abstrakt

Článok sa zaoberá vybranými problémami outsourcingu realizovaného v Ozbroyených silách SR. Prezентuje čiastkové výsledky teoretického a empirického výskumu realizovaného v rámci riešenia doktorandskej práce. Hlavná pozornosť v príspevku je zameraná na problematiku hodnotenia nákladovosti outsourcingu.

Abstract

This article deals with some issues of outsourcing which is used in The Slovak Armed Forces. It presents some conclusions of theoretical and empirical research realised as a part of PhD student's dissertation thesis. The main attention of this article is focused on the evaluation of outsourcing cost.

Kľúčové slová: outsourcing, náklady, ozbrojené sily

Keywords: outsourcing, costs, armed forces

ÚVOD

K základným funkciám štátu patrí bezpečnostno-obranná funkcia. Výkon tejto funkcie je priamo spojený s verejným sektorom, ktorý sprostredkováva predovšetkým uspokojovanie tých potrieb, ktoré svojou povahou majú charakter kolektívnych, celospoločenských a celoštátnych potrieb, ktorých uspokojovanie je nevyhnutné pre organizovaný chod spoločnosti ako celku. Obrana sa z ekonomického hľadiska považuje za čistý verejný statok. Štát si na poskytovanie tohto čistého verejného statku vytvára určitý subjekt – ozbrojené sily, ktoré možno označiť aj pojmom armáda. Primárnymi úlohami ozbrojených síl je zabezpečovanie národnej bezpečnosti, zastrašenie protivníka a presadzovanie politických a strategických cieľov, za sekundárne úlohy možno považovať zabezpečovanie civilnej obrany, odstraňovanie následkov prírodných katastrof a podieľanie sa na zabezpečovaní vnútornej bezpečnosti.¹

Fungovanie obranného systému štátu a jeho efektívnosť závisí od zdrojov, ktorými disponuje štát. Množstvo a kvalita týchto zdrojov závisí od úrovne rozvoja výrobných faktorov v danom štáte, pričom sa spoločnosť musí rozhodnúť, koľko zdrojov je ochotná vynaložiť na zabezpečenie obrany (vychádza sa pritom z teórie popisujúcej hranicu produkčných možností a teórie hraničnej užitočnosti).

¹ BRÖMMELHÖRSTER, J. – PAES, W. CH.: The military as an economic actor. Soldiers in Business. New York: Palgrave Macmillan, 2003. s. 8, ISBN 0-333-99928-2

Rozhodovanie ovplyvňuje i fakt, do akej miery sa spoločnosť cíti ohrozená a akú mieru bezpečnosti si môže dovoliť. Otázka koľko finančných prostriedkov postačí na zabezpečenie obrany reprezentuje významnú súvislosť medzi bezpečnostnou politikou (zaoberajúcou sa ohrozením životne dôležitých záujmov) a fiškálnou politikou (zaoberajúcou sa pridelovaním finančných zdrojov spoločnosti). Znamená to, že rozhodujúcim faktorom ovplyvňujúcim výdavky na obranu je kombinácia hrozieb (zvýšili alebo znížili sa hrozby?) a nákladov (umožňuje stav zdrojov zvýšenie alebo zníženie výdavkov?).¹

Výdavky na obranu štátu sú ovplyvňované predovšetkým celosvetovou bezpečnostno-politickou situáciou. Rozpad bipolarity a koniec studenej vojny na konci minulého storočia vyvolal značný pokles obranných výdavkov v krajinách po celom svete. Tento stav však netrval dlho, pretože národné, náboženské i ekonomické spory opäť vystúpili do popredia a vyústili do mnohých kríz a vojen. K tomu sa pridružili teroristické útoky, ktoré následne vyvolali zmeny v stratégiách jednotlivých armád. Zmenená situácia znamenala, že zdroje, ktoré boli vyčlenené pre rezorty obrany v jednotlivých krajinách neboli a ani v súčasnosti nie sú dostačujúce pre zabezpečenie všetkých potrieb súvisiacich so zabezpečením bezpečnosti a obrany štátov. Nutnosť vyrovnať sa s poklesom vojenského rozpočtu a zároveň požiadavka zabezpečiť veľké obranné a vojenské výkony vedie v súčasnosti k rozširovaniu úlohy subjektov súkromného sektora pri zaistovaní určitých činností súvisiacich s obranou. Jedným z možných spôsobov zefektívnenia dostupných zdrojov určených na zabezpečenie obrany je i implementácia outsourcingu v ozbrojených silách.

ANALÝZA MOTÍVOV VEDÚCICH K REALIZÁCII OUTSOURCINGU V OZBROJENÝCH SILÁCH

Hlavný dôvod zavedenia outsourcingu v ozbrojených silách súvisí s primárnym predmetom činnosti ozbrojených síl. V podnikateľských subjektoch sa aktivity manažmentu zameriavajú na jadro podnikania, identicky aj ozbrojené sily sa zameriavajú na svoje kľúčové kompetencie, t.j. na zabezpečenie obrany a bezpečnosti štátu, a podporné činnosti sú postupne prenechávané na zabezpečenie súkromným firmám. Cieľom ministerstiev obrany, vzhľadom na zabezpečenie primárnych úloh, je udržať alebo zlepšiť pripravenosť armády, vytvoriť úspory finančných zdrojov pre jej modernizáciu (hlavne čo sa týka zbraňových systémov) a zdokonaľiť kvalitu a efektívnosť podpory bojových jednotiek. V snahe dosiahnuť čo najvyššiu prevádzkovú účinnosť sú ozbrojené sily postupne zbavované úloh (predovšetkým v oblasti vojenskej logistiky), ktoré nepatria k základným vojenským schopnostiam a ktoré môžu byť efektívne realizované modernými formami spolupráce s externými firmami – t.j. outsourcingom. Možno ho charakterizovať ako systém úmyselného a cieľavedomého vyčleňovania a odovzdávania (delegovania) určitých, zvyčajne komplementárnych činností externému partnerovi, čo má za následok nákup tovaru či služieb od cudzích podnikov namiesto vykonávania týchto činností vo vlastnej réžii.

¹ ŠEFČÍK, V.: Ekonomika a obrana štátu. Praha: AVIS, 1999. s. 76, ISBN 80-7278-014-X

Podstatný fakt, ktorý ovplyvnil rozhodnutie outsourcovať pomocné činnosti v ozbrojených silách, je skutočnosť, že v dôsledku vykonávaných reformných krokov v armádach transformujúcich sa štátov došlo k postupnému úbytku nielen vojenského ale i civilného personálu. Ukončenie všeobecnej brannej povinnosti so sebou prinieslo celý rad ekonomických aspektov, ktoré museli byť brané do úvahy pri tvorbe a realizácii reforiem. V ozbrojených silách sa postupne zrušila povinná vojenská služba a ozbrojené sily členských štátov NATO začali fungovať ako plne profesionálne armády. Z hľadiska personálneho manažmentu je dôležité uvedomiť si skutočnosť, že v súčasnosti dochádza k čoraz väčšej špecializácii profesionálnych vojakov na jednotlivých úrovniach riadenia/velenia. Pomocné činnosti, ako napr. upratovanie, stráženie vojenských objektov, pomocné práce v stravovacích zariadeniach a iné, boli v období pred reformami zabezpečované prevažne vojakmi povinnej vojenskej služby, ktorí boli pre tieto činnosti v ozbrojených silách cieľavedome pripravovaní. Po uskutočnení reforiem začali byť problémy s ich vykonávaním, a to z dôvodu nedostatočných počtov vlastného personálu ozbrojených síl.¹

Jedným z dôvodov, prečo sa v organizácii vykonáva outsourcing, je nedostatok interných, to znamená i ľudských zdrojov. Tento aspekt vo výraznej miere prispel k zavedeniu outsourcingu v ozbrojených silách po ich plnej profesionalizácii.

Ďalšie súvislosti s rozhodnutím outsourcovať pomocné činnosti, možno hľadať i v skutočnosti, že neustále narastajú náklady na vojenských príslušníkov ozbrojených síl. Ide o náklady na zabezpečenie tzv. naturálneho odievania (výstroj) a predovšetkým o osobné náklady. Plat profesionálneho vojaka je totiž nepomerne vyšší ako mzda občianskeho zamestnanca vykonávajúceho svoju činnosť v ozbrojených silách, prípadne ako mzda pracovníka súkromnej firmy. Cena pracovnej sily profesionálneho vojaka je nielen v európskych pomeroch, ale aj napr. v USA nepomerne vyššia ako cena pracovnej sily občianskeho zamestnanca. Do úvahy je nutné brať aj ďalšie súvisiace náklady: náklady na výcvik profesionálnych vojakov, náklady na udržanie ich telesnej zdatnosti, náklady na rehabilitácie, zdravotné prehliadky, náklady na vykonanie bezpečnostných previerok, vyplácané rizikové a hodnotné príplatky, príspevky na ubytovanie a pod. Osobné náklady vznikajú i na vyplácanie vojenských výsluhových dôchodkov, ktoré znáša rezort obrany. Ak dôjde k nahradeniu činnosti profesionálneho vojaka pracovníkom outsourcingovej firmy, žiadne nároky na vojenské výsluhové dôchodky do budúcnosti nevzniknú a nezaťažia tým rozpočet ministerstva obrany. Z tohto dôvodu tak dochádza k stále väčšiemu zapájaniu civilných osôb do plnenia vojenských úloh, vrátane vojenských zahraničných misií, a to či sa už jedná o interných alebo externých pracovníkov.²

¹ PERNICA, B.: Problém privatizace vojenských činností a veřejného podnikání v odvětví obrany. Vojenské rozhledy, roč. 15, 2006, č.2, s. 32, ISSN 1210-3292

² KRČ, M. – PICKA, J.: Přístup k outsourcingu v ozbrojených silách USA a některé doporučení pro AČR. Vojenské rozhledy roč.15, 2006, č.1, s. 36, ISSN 1210-3292

Na rozdiel od minulosti, keď dopĺňanie armády sa realizovalo na základe všeobecnej brannej povinnosti, súčasná profesionálna armáda musí pracovné vstupy získavať v konkurenčnom prostredí na trhu práce. S rastom významu ľudského kapitálu pre rozvoj spoločnosti sa veľmi rýchlo zvyšuje dopyt po tomto rastovom faktore, a s tým prudko rastie i jeho cena. Vstup profesionálnej armády na trh práce tak nutne vedie k tomu, že i v procese regrutácie a využívania ľudských zdrojov musia byť plne rešpektované ekonomické hľadiská, to znamená že pomocné činnosti, ktoré priamo nesúvisia so zabezpečením obrany a bezpečnosti je do budúcnosti nevhodné zabezpečovať profesionálnymi vojakmi.

Vykonávané reformy znamenajú neustálu redukciu ozbrojených síl, pričom ozbrojené sily nemajú rezervné kapacity, ktorými by mohli vyplniť personálne medzery v prípade výpadku civilného dodávateľa, to znamená, že k prípadnému „backsourcingu“ v ozbrojených silách vo väčšej miere nedochádza. Ak sa daná činnosť už outsourcuje, v prípade zlyhania dodávateľa sa hľadá iný, substitučný dodávateľ a činnosť sa nevracia späť na interné zabezpečenie.

Záverom je možné zhrnúť, že medzi dôvody, ktoré viedli k rozhodnutiu realizovať outsourcing v ozbrojených silách patrí:

1. zameranie sa na zabezpečenie primárnej činnosti ozbrojených síl – obrany a bezpečnosti štátu,
2. možnosť vyššieho sústredenia sa veliteľov na hlavnú činnosť vojenskej jednotky,
3. nedostatok zdrojov (finančných i ľudských),
4. uvoľnenie zdrojov pre iné účely súvisiace so základnými bojovými procesmi (predovšetkým na modernizáciu výzbroje),
5. snaha o zvýšenie kvality služieb,
6. zdieľanie rizík s dodávateľmi.
- 7.

Uvedené dôvody by sme mohli rozdeliť do troch kategórií uvedených v Tabuľke 1.

Tabuľka 1 Dôvody zavádzania outsourcingu v ozbrojených silách

Dôvody vecné	- sústredenie sa na hlavnú činnosť ozbrojených síl – kvalitné zabezpečenie obrany a bezpečnosti štátu, - snaha o zvýšenie kvality obslužných činností
Dôvody finančné	- znižovanie objemu finančných zdrojov vyčlenených z rozpočtu na zabezpečenie obrany - zníženie nákladov - zefektívnenie hospodárenia s vyčlenenými zdrojmi
Dôvody organizačné	- zoštiehlenie a sploštenie organizačnej štruktúry - zjednodušenie riadiacej práce veliteľov - zvyšovanie flexibility riadenia

Zdroj: Vlastné spracovanie

ANALÝZA FAKTOROV VEDÚCICH K REALIZÁCII OUTSOURCINGU V OZBROJENÝCH SILÁCH SR

Outsourcing

V porovnaní s úlohami a princípmi riadenia, ktoré boli uplatňované v ozbrojených silách v období existencie centrálne riadenej ekonomiky, došlo v rezorte MO SR po roku 1989 k principiálnym zmenám. Tieto zmeny vyplývali zo zmenenej politickej, ekonomickej a bezpečnostnej situácie. Ak budeme vychádzať z ekonomicko-politických podmienok, za základný rozdiel môžeme považovať fakt, že v období socializmu boli ozbrojené sily štruktúrované pre veľkú pozemnú vojnu. Vedenie štátu budovalo armádu ako relatívne autonómny hospodársky subjekt, ktorý mohol fungovať aj v podmienkach vojnou zasiahnutého hospodárskeho systému krajiny. V čase mieru, ako aj v prípade predpokladaného ozbrojeného konfliktu, bol tento systém minimálne závislý na iných ekonomických subjektoch. Ozbrojené sily udržiavali a aj z vlastných zdrojov tvorili vysoké objemy zásob potravín, vojenského výstroja, náhradných dielov a vojenského materiálu garantujúce bezproblémové zásobovanie na niekoľko týždňov, ba až mesiacov. Za základný princíp ekonomického riadenia bola považovaná sebestačnosť ozbrojených síl. Nákup tovarov a služieb bol realizovaný len v nevyhnutnom rozsahu, pričom iba mizivé percento vysoko odborných činností bolo zabezpečovaných dodávateľským spôsobom, a to prostredníctvom štátnych podnikov.

Pomocné služby v oblasti logistiky (upratovanie, stravovanie, stráženie objektov a i.) boli taktiež zabezpečované interne, pričom v prevažnej väčšine sa na ich zabezpečovaní podieľali vojaci povinnej vojenskej služby. Na vykonávanie pomocných činností boli cielene pripravovaní. Systém riadenia ozbrojených síl založený na ich „plnej sebestačnosti“ síce zabezpečoval takmer stopercentnú nezávislosť armádnych subjektov od externého prostredia, no veliteľov neúmerne zaťažoval riešením ekonomických problémov, čo predstavovalo až nadpolovičnú časť ich organizačne - riadiacich aktivít.¹ Ozbrojené sily na zabezpečenie všetkých interných činností potrebovali veľké počty osôb, čo v armáde vytváralo širokú a značne komplikovanú organizačnú štruktúru.

Rozpad bipolarity, koniec studenej vojny a zmena spoločensko-ekonomickej situácie v osemdesiatych rokoch vyvolala potrebu vytvorenia novej stratégie existencie a rozvoja ozbrojených síl, pretože Slovenská republika mala ambície vstúpiť do Severoatlantickej aliancie. Úroveň vtedajších ozbrojených síl nezodpovedala požiadavkám NATO, pretože systém výcviku nepodporoval bojovo orientovaný výcvik, ktorý je základným princípom aliancie. Zároveň v riadení ozbrojených síl neboli dodržiavané princípy efektívnosti, hospodárnosti a účelnosti, počty osôb boli neadekvátne k úlohám ozbrojených síl určených do ďalšieho obdobia.

¹ MORONG, S.: Vybrané aspekty outsourcingu v ozbrojených silách SR. In: Sborník z konferencie s mezinárodní účastí „Outsourcing v ozbrojených silách“ Brno: Univerzita obrany, Fakulta ekonomiky a managementu, 2007. s. 226, ISBN 978-80-7231-189-7

Základom na radikálnu zmenu bol prijatý dlhodobý plán štruktúry a rozvoja ozbrojených síl, v ktorom bolo deklarované, že Ozbrojené sily SR musia byť založené na modernej vojenskej koncepcii 21. storočia, musia byť flexibilné, efektívne, mobilné, technicky vyspelé, udržateľné a plne operabilné so silami NATO.

Za zlomový strategický dokument, v ktorom bolo uvedené základné smerovanie ozbrojených síl do ďalšieho obdobia, je možné považovať „MODEL 2010 – Rozvoj Ozbrojených síl SR“, skoncipovaný v roku 2001. Základom na vypracovanie uvedeného dokumentu bola Vojenská stratégia SR a analýza existujúcich ohrození štátu. Strategickým cieľom podľa tohto dokumentu bolo vybudovať relatívne malé, ale vysoko kvalitné, primerane vyzbrojené a veľmi dobre vycvičené sily schopné sa integrovať do kolektívnych obranných mechanizmov NATO. Navrhovaná reforma spočívala vo vytvorení nových organizačných štruktúr, podporných systémov (najmä personalistiky, výcviku a logistiky), v redukcii nadbytočného majetku, v redislokácii vojenských útvarov, v začatí modernizácie infraštruktúry a výzbroje a v pokračovaní plnenia partnerských cieľov. Súčasťou zmien mala byť značná redukcia personálu a profesionalizácia ozbrojených síl.

Na reformu ozbrojených síl mal značný vplyv aj objem finančných zdrojov vyčlenený pre rezort MO SR zo štátneho rozpočtu. Vývoj výdavkov MO SR a ich vzťah k výdavkom štátneho rozpočtu a HDP je uvedený v Tabuľke 2.

Tabuľka 2 Výdavky MO SR vo vzťahu k HDP a štátnemu rozpočtu

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
HDP v bežných cenách (v mld. SK)	1018,4	1108,1	1222,5	1361,7	1485,3	1659,6	1852,6	2049,2
Výdavky štátneho rozpočtu (v mld. SK)	201,8	257,9	291,4	312,7	318,8	330,2	348,9	380,2
Výdavky MO SR (v mld. SK)	19,1	19,9	22,9	22,9	25,3	26,9	28,0	31,2
Podiel výdavkov MO SR k HDP (%)	1,9	1,8	1,9	1,7	1,7	1,6	1,5	1,5
Podiel výdavkov MO SR k štátnemu rozpočtu (%)	9,5	7,7	7,9	7,3	7,9	8,1	8,0	8,2

Zdroj: MO SR¹

¹ Rozpočet kapitoly MO SR na rok 2008 v číslach, faktoch a grafoch. Bratislava: MO SR – Komunikačný odbor kancelárie ministra obrany Slovenskej republiky, 2008. ISBN 978-80-89261-16-1

Na základe uvedených údajov možno konštatovať, že aj keď objem vyčlenených finančných zdrojov určených pre zabezpečenie obrany v absolútnych číslach rastie, percentuálny podiel výdavkov na HDP klesá a nedosahuje odporúčaných 2% HDP.

Za nepriaznivý možno považovať aj pomer medzi kapitálovými a bežnými výdavkami vzhľadom na nutnosť modernizovať značne zastaranú vojenskú techniku (viď Tabuľku 3). Tento nepriaznivý pomer bolo nutné zmeniť, pričom jedným z možných nástrojov predstavuje implementácia outsourcingu, ktorý umožňuje presunúť disponibilné zdroje do oblastí potrebných na zabezpečenie primárnej funkcie armády.

Tabuľka 3 Štruktúra výdavkov kapitoly MO SR [mil. Sk]

Výdavky kapitoly MO SR	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kapitálové	300	300	562	285	509	282	1 209	987
Bežné	19 593	21 375	22 611	25 265	27 414	28 246	29 987	30 384
Spolu	19 893	21 675	23 173	25 550	27 923	28 528	31 196	31 371

Zdroj: MO SR

Uvedené skutočnosti ovplyvnili rozhodovací proces vo vedení ozbrojených síl a finálne prispeli k rozhodnutiu, že sa pristúpi k postupnému vyčleňovaniu vybraných obslužných činností (stravovanie, upratovanie, prevádzka tepelno-technických zariadení, čistiarní odpadových vôd a hydrofórových staníc, fyzická ochrana objektov). Presun činností na externých dodávateľov je v zásade možný dvoma spôsobmi, a to formou jednoduchého zmluvného nákupu individuálnych služieb alebo prostredníctvom zmluvného zabezpečenia komplexných služieb v danej oblasti formou outsourcingu.

Za hlavné faktory, ktoré prispeli k rozhodnutiu vyčleňovať vybrané obslužné činnosti v prostredí Ozbrojených síl SR, možno považovať:

- zmeny v Obrannej a Bezpečnostnej stratégii SR,
- tlak na znižovanie finančných zdrojov vyčlenených zo štátneho rozpočtu na zabezpečenie obrany,
- nutnosť použitia týchto zdrojov na modernizáciu výzbroje a na zabezpečenie bojového výcviku profesionálnych vojakov,
- nedostatok ľudských zdrojov po plnej profesionalizácii ozbrojených síl,
- principiálne zmeny v riadiacej činnosti veliteľov (sústredenie sa na zabezpečenie primárnej funkcie ozbrojených síl),
- rešpektovanie prijatých ekonomických pravidiel riadenia rezortu MO SR
- a zavádzanie moderných nástrojov riadenia do vojenskej praxe.

PROBLÉMY POSUDZOVANIA NÁKLADOVOSTI OUTSOURCOVANÝCH SLUŽIEB V OZBROJENÝCH SILÁCH SR

Od realizácie outsourcingu organizácie očakávajú určité kladné efekty. V minulosti to bolo predovšetkým zníženie nákladov. Súčasná etapa využívania outsourcingu je charakteristická koncentráciou subjektov (ziskových firiem i organizácií pôsobiach vo verejnom sektore) na jadro činnosti, rastúcou kombináciou strategických úvah s nákladovými úvahami, ako aj ponukou profesionálnych výkonov s technologickými možnosťami.¹

V snahe overiť teoretické závery v praxi bol v rámci riešenia dizertačnej práce na tému „Manažment procesu outsourcingu v rezorte Ministerstva obrany SR“ uskutočnený prieskum outsourcingu realizovaný dotazníkovou metódou, ktorého cieľom bolo získanie empirických údajov pre následnú analýzu tohto procesu a vypracovanie odporúčaní vedúcich ku skvalitneniu riadenia outsourcingu vo vojenskom prostredí. Objektom skúmania bol proces outsourcingu uskutočňovaný v cieľovej skupine prieskumu, t.j. v interných organizačných jednotkách ozbrojených síl (vojenské útvary, úrady a zariadenia vykonávajúce svoju činnosť v rámci rezortu Ministerstva obrany SR).

Do náhodne vybraných interných organizačných jednotiek, ktoré tvorili výskumnú vzorku, bolo celkovo zaslaných 65 anonymných dotazníkov, pričom dotazník obsahoval 26 systematicky usporiadaných otázok rozdelených do dvoch kategórií: identifikačná časť (2 otázky), informačná časť (24 otázok). Informačná časť bola pomocou filtračnej otázky rozdelená do 3 celkov, a to: pre interné organizačné zložky, v ktorých je outsourcing už využívaný (I), v ktorých sa outsourcing plánuje využívať (II) a v ktorých sa outsourcing neplánuje využívať (III). Štruktúra dotazníka vychádzala zo stanovených čiastkových cieľov dizertačnej práce. V dotazníku boli respondentom položené uzavreté/dichotomické otázky s pevným výberom odpovedí (áno – nie), výberové otázky, ktoré mali respondentom umožniť voľiť zo širšieho diapazónu odpovedí, poradové otázky, škálované otázky, poloopené i otvorené otázky, v ktorých respondenti mohli uviesť svoj názor na skúmanú problematiku. V dotazníku bol pre respondentov tiež vymedzený priestor na vyjadrenie ich názorov a pripomienok k danej problematike.

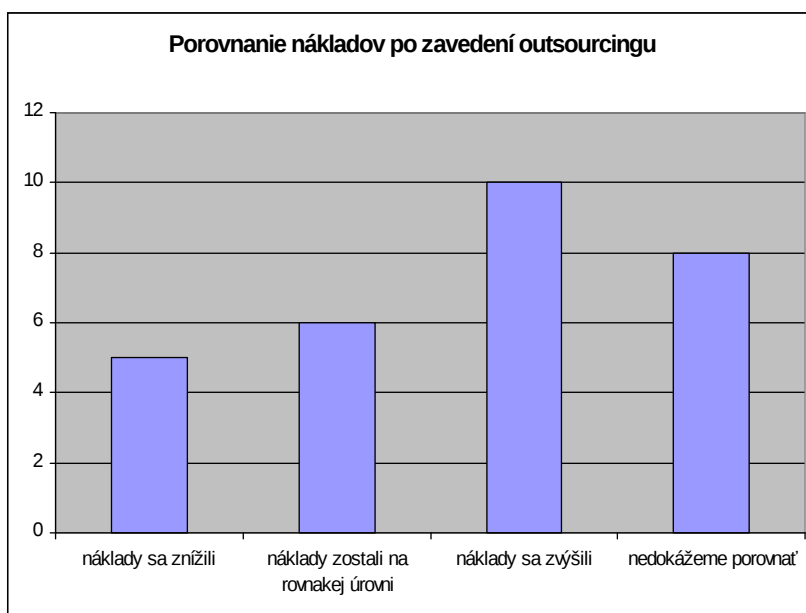
Prostredníctvom položených otázok bol skúmaný spôsob realizácie outsourcingu v ozbrojených silách. Obsah otázok bol koncipovaný s ohľadom na potvrdenie alebo vyvrátenie pracovných hypotéz. V sprievodnom liste boli o vyplnenie dotazníka požiadaní respondenti schopní odpovedať na otázky, t.j. pracovníci, ktorí sú zodpovední za realizáciu outsourcingu. Na sprievodný list vyplnením dotazníka reagovalo 35 respondentov, čo predstavuje návratnosť 53,85%. Jeden dotazník bol nekompletné vyplnený, preto bol z ďalšieho spracovania vylúčený. Rozsah výberového súboru bol teda 34 interných organizačných jednotiek.

¹ DAŇO, F. – TRENČIANSKA, E.: Outsourcing – metóda skvalitnenia podnikových procesov. In: PÁLFI, A. a kol.: Outsourcing, manažment a globalizácia (vybrané otázky). Bratislava, CS Profi-Public, 2008. s. 7. ISBN 978-80-970036-0-9

Získané údaje boli štatisticky spracované a vyhodnotené pomocou nástrojov popisnej štatistiky s použitím počítačového programového prostriedku EXCEL.

Vzhľadom na obmedzený rozsah tohto príspevku sa sústredíme na diskusiu k výsledkom prieskumu súvisiacim s jedným problémom, a to k posudzovaniu nákladovosti zabezpečovaných služieb. Na základe vedeckých a odborných zdrojov sme predpokladali, že vyčlenenie obslužných činností predstavuje zníženie nákladov v porovnaní s predchádzajúcim obdobím.

Prieskumom bolo zistené, že náklady sa znížili v 5 prípadoch, čo predstavuje 17,24% zo skúmanej vzorky, náklady sa zvýšili v 10 prípadoch (34,48%) a zostali na rovnakej úrovni v 6 prípadoch (20,68%). Čo je však veľmi závažné, že až 27,60% respondentov (8 prípadov) nedokázalo porovnať náklady pred a po zavedení outsourcingu. Predpoklad, že náklady na zabezpečenie určitej služby sa využitím outsourcingu znížili, sa nepotvrdil.

Graf 1 Porovnanie nákladov po zavedení outsourcingu
Zdroj: vlastný prieskum

Respondenti mali možnosť uviesť aj dôvody, pre ktoré neboli schopní náklady porovnať. V troch prípadoch to bolo z dôvodu, že nebola spracovaná nákladová analýza, chýbajú/nesledujú sa náklady na jednotlivé aktivity, v jednom prípade respondent uviedol, že problém spočíva v rozdielnom spôsobe výpočtu mzdových nákladov (vojaci povinnej vojenskej služby, profesionálni vojaci, občianski zamestnanci) a z toho dôvodu nevedia správne posúdiť celkové náklady na zabezpečovanú aktivitu. Ostatní respondenti sa v otvorenej otázke k dôvodom nevyjadrili. Možno sa len domnievať, že v interných organizačných jednotkách sa nevyčísľujú náklady na konkrétne vykonávanú činnosť, a to z dôvodu, že v ozbrojených silách sa v súčasnosti nevedie manažérske účtovníctvo, ktoré by poskytovalo presné údaje o nákladoch priradených k danej aktivite.¹

¹ Osobné rozhovory s pracovníkmi finančno-ekonomických oddelení pôsobiacich v rámci OS SR.

Ďalším aspektom je skutočnosť, že v období pred profesionalizáciou armády pomocné obslužné činnosti boli vykonávané vojakmi povinnej vojenskej služby, ktorí nedostávali služobný plat a osobné náklady spojené s ich činnosťou sa dali vyjadriť ako súčet nákladov na ich vystrojovanie, stravovanie, ubytovanie a tzv. „slúžne“. Kritickým miestom porovnávania získaných efektov aplikáciou outsourcingu v ozbrojených silách je existencia evidentne vyššieho nákladového pomeru, v ktorom sa nahrádzajú výkony vojakov povinnej vojenskej služby službami dodávateľských subjektov. Pri hodnotení by sa mali brať úvahy aj o nákladoch na obstarávanie dlhodobého majetku potrebného na zabezpečenie činnosti a ďalšie náklady súvisiace s ľudskými zdrojmi (hľadanie, vzdelávanie pracovníkov), rovnako aj pomerná časť režijných nákladov. V interných organizačných jednotkách preto môže dochádzať k mylnému posúdeniu vývoja nákladov. Súčasný systém vedenia účtovníctva nezabezpečuje komplexnú analýzu nákladov. Nekomplexnú kvantifikáciu nákladov na zabezpečenie služby nemožno považovať za korektnú, a z tohto dôvodu akékoľvek porovnávanie nákladov medzi internou a externou formou zabezpečenia služby v rámci rezortu MO SR nie je možné podľa nášho názoru v súčasnosti správne realizovať. Nedostatočná predstava o vlastných nákladoch na činnosť problematizuje hodnotenie celkového prínosu outsourcingu v Ozbrojených silách SR. V dôsledku toho mnohé interné organizačné jednotky môžu považovať interný spôsob zabezpečovania služieb za lacnejší, najmä vo väzbe k možnému monopolnému správaniu sa súkromných producentov služieb v niektorých regiónoch (požadovanie neprimerane vysokej ceny za služby) a aj v dôsledku nesprávneho, skresleného vykazovania celkových skutočných nákladov na službu zabezpečovanú interne.

Prieskumom bolo zistené, že v etape analýzy funkčných oblastí určených na outsourcing nie všetky interné organizačné jednotky vykonávajú nákladovú analýzu zabezpečovaných služieb. Interným organizačným jednotkám z tohto dôvodu možno odporučiť vykonanie ekonomickej analýzy, čím by sa zvýšila exaktnosť rozhodnutí, pričom je vhodné využiť metódu ABC (Activity Based Costing), ktorá pomáha presnejšie vyčíslieť náklady na jednotlivé činnosti a následne stanoviť ceny vnútroorganizačných služieb. Užívatelia týchto služieb potom budú mať možnosť voľby: naďalej využívať interné zabezpečenie, alebo služby nakúpiť od externých dodávateľov. Ujasnenie si ceny aktivity pomôže aj v hodnotiacom procese pri výbere dodávateľa vo výberovom konaní.

Dôležitosť vyčíslenia nákladov na vykonávanú činnosť a ich porovnanie s nákladmi po zavedení outsourcingu spočíva aj vo fakte, že takýto postup následne umožní vyhodnotiť efektívnosť realizácie outsourcingu. Sledovanie vývoja nákladov v čase predstavuje informačnú platformu, ktorá umožní robiť aktuálne riadiace opatrenia pri ich neželanom vývoji.

Zároveň by implementácia outsourcingu mala byť chápaná ako jedna z možných alternatív riešenia problému. V prípade, že zavedenie outsourcingu by bolo z ekonomického hľadiska pre ozbrojené sily výrazne nákladnejšie, teda neefektívne, treba sa zamerať na zlepšenie/racionalizáciu interne vykonávaných činností namiesto ich nákupu z externého prostredia.

ZÁVER

Zmena v stratégii Ozbrojených síl SR vyvolala následne potrebu zmien v spôsobe ich riadenia. V súčasnosti dochádza v ozbrojených silách k vyčleňovaniu určitých aktivít z oblasti vojenskej logistiky prostredníctvom ich zabezpečovania externými subjektmi formou outsourcingu. Napriek tomu, že médiá neraz ostro kritizovali ozbrojené sily za to, že obslužné činnosti nakupujú od súkromných producentov a nezabezpečujú si ich interne, musíme zdôrazniť, že takýto postup by nebol v súlade s prijatou stratégiou ďalšej existencie ozbrojených síl. V ozbrojených silách je v súčasnosti evidentne do popredia dávaná snaha o nájdenie optimálneho spôsobu zabezpečenia služieb vzhľadom na potreby a interné zdroje rezortu (cieľ, ktorý sa má dosiahnuť), pričom je akceptovaná skutočnosť, že nákup služieb z externého prostredia môže byť aj finančne náročnejší. Samozrejme pri výbere outsourcingového partnera sa posudzuje cena služby a v snahe, aby náklady boli čo najnižšie, sa vyberá dodávateľ s najnižšou ponukovou cenou. V nadväznosti na uvedené, sa hodnotí aj úspešnosť realizovaného outsourcingu. Na základe zistení z prieskumu i na základe obsahovej analýzy dokumentov, ktoré riešia problematiku outsourcingu v Ozbrojených silách SR je možné skonštatovať, že v ozbrojených silách prevažujú pri rozhodovaní sa o outsourcingu faktory vecné a organizačné nad faktormi finančnými.

Pozitívne efekty získané realizáciou outsourcingu spočívajú predovšetkým v zjednodušení podmienok riadenia manažérov/veliteľov interných organizačných jednotiek, v zjednodušení organizačnej štruktúry, v možnosti lepšieho sústredenia sa na primárnu činnosť (výcvik a udržanie bojaskopnosti) a v zdieľaní rizík s dodávateľmi služieb.

Použitá literatúra

1. BRÖMMELHÖRSTER, J. – PAES, W. CH.: The military as an economic actor. Soldiers in Business. New York: Palgrave Macmillan, 2003. s. 8, ISBN 0-333-99928-2
2. DAŇO, F. – TRENČIANSKA, E.: Outsourcing – metóda skvalitnenia podnikových procesov. In: PÁLFI, A. a kol.: Outsourcing, manažment a globalizácia (vybrané otázky). Bratislava, CS Profi-Public, 2008. s. 7. ISBN 978-80-970036-0-9
3. KRČ, M. – PICKA, J.: Prístup k outsourcingu v ozbrojených silách USA a niektoré doporučení pro AČR. Vojenské rozhledy roč.15, 2006, č.1, s. 36, ISSN 12010-3292
4. MORONG, S.: Vybrané aspekty outsourcingu v ozbrojených silách SR. In: Sborník z konference s mezinárodní účastí „Outsourcing v ozbrojených silách“ Brno: Univerzita obrany, Fakulta ekonomiky a managementu, 2007. s. 226, ISBN 978-80-7231-189-7

5. PERNICA, B.: Problém privatizace vojenských činností a veřejného podnikání v odvětví obrany. Vojenské rozhledy, roč. 15, 2006, č.2, s. 32, ISSN 1210-3292
6. Rozpočet kapitoly MO SR na rok 2008 v číslech, faktoch a grafoch. Bratislava: MO SR – Komunikačný odbor kancelárie ministra obrany Slovenskej republiky, 2008. ISBN 978-80-89261-16-1
7. ŠEFČÍK, V.: Ekonomika a obrana státu. Praha: AVIS, 1999. s. 76, ISBN 80-7278-014-X
8. www.mosr.sk

Informácie o autorovi:

Ing. Soňa Jirásková
Katedra manažmentu
Akadémia ozbrojených síl
gen. M. R. Štefánika
Demänová 393
031 01 Liptovský Mikuláš

e-mail: sona.jiraskova@aos.sk, č. t. 0960423525

BIELE KNIHY

Ing. Jarmila Vidová, PhD.

Biele knihy sú dokumenty, ktoré sú zverejnené Európskou komisiou. Obsahujú návrhy opatrení v konkrétnych politických oblastiach v rámci Spoločenstva. Ak Rada EÚ pozitívne hodnotí Bielu knihu, môže byť základom pre akčný program alebo ďalší rozvoj v oblasti, ktorej sa to týka. Biele knihy môžu byť reakciou na zelené knihy, ktorých účelom je zavedenie konzultačného procesu, t.j. iniciácia diskusie, na európskej úrovni opisom mnohých nápadov a názorov. Bielymi knihami sa začínajú dôležité procesy v spoločnej politike. Biele knihy nie sú záväzné, ale môžu byť predzvesťou budúcej legislatívnej činnosti ES.

2008

- [Biela kniha o Žaloby o náhradu škody pre porušenie antitrustových pravidiel ES](#) KOM(2008) 165, apríl 2008

2007

- Biela Kniha - Spoločne za zdravie: strategický prístup EÚ na obdobie 2008 – 2013 KOM(2007) 630, Október 2007 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sk/com/2007/com2007_0630sk01.pdf
- Biela kniha o športe. KOM(2007) 391, Júl 2007 Biela kniha - o stratégii riešenia zdravotných problémov súvisiacich s výživou, nadváhou a obezitou v Európe KOM(2007) 279, máj 2007 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sk/com/2007/com2007_0391sk01.pdf
- Biela kniha - o stratégii riešenia zdravotných problémov súvisiacich s výživou, nadváhou a obezitou v Európe KOM(2007) 279, máj 2007 http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_wp_sk.pdf

2006

- Biela kniha o zlepšení rámca jednotného trhu pre investičné fondy [KOM(2006) 686, november 2006]
- Biela Kniha o európskej komunikačnej politike. KOM(2006)35, február 2006

2005

- Biela kniha o politike finančných služieb 2005-2010 KOM(2005)629, december 2005
- http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sk/com/2005/com2005_0629sk01.pdf
- Biela kniha o výmene informácií o trestných rozsudkoch a ich dôsledok v Európskej únii [KOM(2005) 10, január 2005 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sk/com/2005/com2005_0010sk01.pdf

2004

- Biela kniha o preskúmaní nariadenia č. 4056/86, ktorým sa uplatňujú pravidlá hospodárskej súťaže Európskeho spoločenstva na námornú dopravu KOM(2004) 675, október 2004 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sk/com/2004/com2004_0675sk01.pdf
- Biela kniha o verejnoprospešných službách KOM(2004) 374, máj 2004 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sk/com/2004/com2004_0374sk01.pdf
- Biela kniha o službách všeobecného záujmu (2004)

2003

- Biela kniha o vesmíre: Nové európske hranice rozširujúcej sa Únie - Akčný plán uplatňujúci európsku vesmírnu politiku KOM(2003) 673, november 2003 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2003/com2003_0673en01.pdf

2001

- Biela kniha: Nové podnety pre európsku mládež KOM(2001) 681, november 2001 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0681en01.pdf

- [Biela kniha: Európska dopravná politika do roku 2010: čas na rozhodnutie](#)
KOM(2001) 370, september 2001
http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/l24007_en.htm
 - [Biela kniha: Európska správa a riadenie](#) KOM(2001) 428, júl 2001
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf
 - [Biela kniha o stratégii pre budúcu politiku v oblasti chemikálií](#)
KOM(2001) 88, február 2001
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0088en01.pdf
 - Biela kniha o európskom vládnutí (2001)
- 2000
- [Reforma komisie, Biela kniha](#) KOM(2000) 200, marec 2000
http://europa.eu/documents/comm/white_papers/reform/index_en.htm
 -
 - [Biela kniha o environmentálnej zodpovednosti](#) KOM(2000) 66, február 2000
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2000/com2000_0066en01.pdf
 -
 - [Biela kniha o bezpečnosti potravín](#) KOM(1999) 719, január 2000
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/1999/com1999_0719en01.pdf
 -
- 1999
- [Biela kniha o modernizácii pravidiel uplatňujúcich články 85 a 86 Zmluvy o ES - Program Komisie č. 99/027](#) KOM(1999) 101, apríl 1999
http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com99_101_fr.pdf
 -
 - [Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Ekonomickému a sociálnemu výboru a Výboru regiónov - Biela kniha o obchode](#)
KOM(1999) 6, január 1999
<http://europa.eu/bulletin/en/9901/p103131.htm>
- 1998
- Spravodlivé poplatky za používanie infraštruktúry: Postupný prístup k spoločnému rámcu spoplatňovania dopravnej infraštruktúry v EÚ - Biela kniha KOM(98) 466, júl 1998
- 1997
- [Oznámenie Komisie - Energia pre budúcnosť: Obnoviteľné zdroje energie - Biela kniha o stratégii a akčnom pláne Spoločenstve](#) KOM(97) 599, november 1997
http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com97_599_en.pdf

- [Biela kniha o sektoroch a činnostiach vyňatých zo Smernice o pracovnom čase](http://europa.eu/bulletin/en/9707/p103218.htm) KOM(97) 334, júl 1997

1996

- [Biela kniha: Stratégia o revitalizácii železníc Spoločenstva](http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com96_421_en.pdf) KOM(96) 421, júl 1996
- [Riadenie leteckej dopravy - Uvoľňovanie vzdušného priestoru Európy - Biela kniha](http://europa.eu/bulletin/en/9603/p103107.htm) KOM(96) 57, marec 1996

1995

- Biela kniha: Energetická politika pre Európsku úniu KOM(95)682, december 1995
- [Biela kniha o vzdelávaní a odbornej príprave - Výučba a vzdelávanie - Smerovanie k vzdelávajúcej sa spoločnosti](http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com95_590_en.pdf) KOM(95) 590, november 1995
- Biela kniha: Príprava asociovaných krajín strednej a východnej Európy na integráciu do vnútorného trhu Únie KOM(95) 163, máj 1995

1994

- Európska sociálna politika - výhľady do budúcnosti pre Úniu - Biela kniha KOM(94) 333, júl 1994

1993

- Rast, konkurencieschopnosť, zamestnanosť: Výzvy a výhľady pre 21 storočie - Biela kniha KOM(93)700, december 1993

1992

- Odstraňovanie právnych prekážok pre používanie ECU - Biela kniha Komisie Rade SEK(92) 2472, december 1992

Biele knihy uverejnené pred rokom 1990

- Vnútorný trh a priemyselná spolupráca - Stanovy európskej spoločnosti - Biela kniha vnútorného trhu, bod 137 (dôvodová správa Komisie Parlamentu, Rade a sociálnym partnerom priemyslu) KOM(88) 320, jún 1988
- Biela kniha o dokončení vnútorného trhu - obsahovala katalóg približne 300 právnych aktov s presným časovým plánom, ktoré mali odstrániť do konca januára 1992 všetky existujúce bariéry v rámci spoločenstva

- (odstránenie technických prekážok (netarifné prekážky obchodu, odstránenie materiálnych prekážok (vnútorné kontroly na hraniciach), odstránenie daňových prekážok, zjednotenie sociálno-ekonomických (Miláno, 28. - 29. júna 1985) KOM(85) 310, jún 1985 http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com1985_0310_f_en.pdf

Biele knihy existujú aj na národnej úrovni, vo Francúzsku sú však žlté knihy, vo Veľkej Británii modré knihy, v USA a v Rakúsku červené knihy, v Japonsku sivé knihy, v Nemecku biele knihy.

BYTOVÁ VÝSTAVBA A KVALITA BÝVANIA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Housing construction and quality of housing in Slovak republic

Jarmila Vidová¹

Abstrakt

Bytovú výstavbu v povojnovom období až do roku 1989 financoval štát a realizovala sa formou hromadnej výstavby bytov. Budovali sa štátne byty (určené predovšetkým štátnym orgánom – armáde a polícii, štátnym úradníkom a sociálnym prípadom), podnikové byty (byty určené pre stabilizáciu pracovníkov daného podniku), družstevné byty (určené pre družstevnú členskú základňu) a ostatné byty, resp. rodinné domy (zahrňujúce súkromné bývanie). Vzhľadom na paralelné riešenie iných spoločenských problémov nebolo možné na riešenie bytového problému vyčleňovať takú časť prostriedkov, aká by bola potrebná.

Kľúčové slová: Bytová výstavba. Kvalita bývania. Domácnosti.

Abstract

Housing construction after war to 1989 was financed by state and has been realized by massive flats construction. There was built state owned flats (targeted primary to statutory body– army and police, civil servants a social cases), company owned flats (for stabilization of employees of company), condominiums (for members of condominiums) a other flats, resp. private houses. With respect of parallel solution of other social problems, there was no possibility to use necessary amount of money.

Key words: Housing building. Quality of housing. Households.

¹ Ing. Jarmila Vidová, PhD., Katedra hospodárskej politiky, Národohospodárska fakulta, Dolnozemská cesta č. 1, Bratislava, vidova@dec.euba.sk

Úvod

Na Slovensku sa od začiatku 50. rokov uplatňoval byrokratický spôsob riešenia bytovej otázky. Štát mal veľký vplyv, ktorý zaisťoval obyvateľom lacné bývanie s istou dávkou regulácie. Bývanie bolo s nízkym nájomným, lacnou energiou. Skutočné náklady na bývanie a bytovú výstavbu sa kryli rozsiahlymi dotáciami zo štátneho rozpočtu a zdrojov štátnych podnikov. Štát, štátne podniky boli tiež hlavnými investormi výstavby bytov vo bytových domoch predovšetkým v mestských aglomeráciách. Výstavba na vidieku sa uskutočňovala, realizovala formou individuálnej súkromnej výstavby rodinných domov, vlastníckeho bývania.

Výstavbu bytov v povojnovom období až do roku 1989 financoval štát a realizovala sa formou hromadnej výstavby bytov. Budovali sa štátne byty (určené predovšetkým štátnym orgánom – armáde a polícii, štátnym úradníkom a sociálnym prípadom), podnikové byty (byty určené pre stabilizáciu pracovníkov daného podniku), družstevné byty (určené pre družstevnú členskú základňu) a ostatné byty, resp. rodinné domy (zahrňujúce súkromné bývanie). Vzhľadom na paralelné riešenie iných spoločenských problémov nebolo možné na riešenie bytového problému vyčleňovať takú časť prostriedkov, aká by bola potrebná. V súvislosti s nízkymi nákladmi domácností na bývanie, keďže výdajová štruktúra domácností bola pred rokom 1989 charakteristická vysokým podielom výdavkov na výživu (domácnosti zamestnancov 34 %, domácnosti dôchodcov 45 % z celkových výdavkov) a nízky podiel nákladov na bývanie (domácnosti zamestnancov 10 %, domácnosti dôchodcov 13 % z celkových výdavkov, znamenali plné vylúčenie príjmo- a nákladových obmedzení v užívaní bytov. Za akýkoľvek príjem so skoro každý mohol dovoliť takmer akýkoľvek disponibilný byt. Tým došlo k nivelizácii, ktorej sa štát a aj bytové družstvá snažili čeliť. Administratívnym pridelovaním bytov podľa sociálnych kritérií. Výsledkom bol nedostatok bytov. Občan bol v pozícii čakať na byt podľa vopred stanovených pravidiel. Hromadná výstavba bytov sa od roku 1948, uskutočňovala v tzv. typoch, murovaných budovách z plných pálených tehál, podľa technicko-ekonomických ukazovateľov, ktoré sa v jednotlivých obdobiach menili. Rešpektovať sa mali platné technické predpisy a technické normy, ktoré odzrkadľovali úroveň poznania v príslušnom období. Postavením prvého panelového domu sa vytvorili podmienky na rozvoj panelovej bytovej výstavby s uplatnením typizácie konštrukčných systémov, stavebných sústav a objemových riešení (celých domov).

Bytová výstavba u nás bola dlhé desaťročia charakterizovaná najmä uplatnením panelových technológií výstavby. Takmer 9 z 10 bytov bolo postavených v bytových domoch hromadnými formami. A to predovšetkým v období rokov 1960 až 1992. Viac ako 95 % bytov v bytových domoch bolo postavených s ústredným vykurovaním, centrálnym zásobovaním teplou úžitkovou vodou, kúpeľňou a WC. Priemerná úžitková plocha bytov postavených hromadnými formami je 62,29 m². Týmto parametrami pôvodného technického riešenia sa bytový fond Slovenska radil medzi krajiny s vysokou kvalitou bývania. Výstavba bytov systémom komplexnej bytovej výstavby sa ukončil v roku 1991, bola však schválená dostavba stavieb v rámci komplexnej bytovej výstavby ku koncu roku 1991 podľa finančných možností štátneho rozpočtu.

Na výstavbu nových bytov v rámci riešenia osobných potrieb občanov sa v roku 1991 začali poskytovať zvýhodnené pôžičky so zníženou úrokovou sadzbou a dobou splatnosti maximálne 30 rokov. Tieto pôžičky mali občanom uľahčiť obstaranie vlastného bývania.

Na realizáciu družstevnej bytovej výstavby sa do roku 1992 poskytovali úvery za zvýhodnených podmienok. Ešte začiatkom roku 1993 boli tieto úvery kryté redistribučným úverom od NBS, no neskôr boli všetky finančné výhody spojené s dofinancovaním družstevnej a individuálnej bytovej výstavby v plnom rozsahu zrušené. Pre novozačatú výstavbu boli určené už len prostriedky na štátnu prémie k stavebnému sporeniu, ktorej výšku určuje zákon o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok.

Tabuľka č. 1 Vývoj počtu obyvateľov, CD a bytov v SR

Rok sčítania ¹	Počet obyvateľ.	Prírasto k obyvateľom	Počet CD	Prírasto k CD	Počet bytov	Prírasto k bytom	Počet trvale obýv. bytov	Prírastok trvale obýv. bytov
1961	4174046	-	1183316	-	-	-	983488	-
1970	4537290	363244	1344687	161371	1189784	-	1150148	166660
1980	4991168	453878	1660477	315790	1496372	306588	1413932	263784
1991	5274335	283167	1827575	167098	1768833	272461	1617828	203896
2001	5379455	105120	2071743	244168	1884846	116013	1665536	47708

Poznámka:

- údaj nie je k dispozícii

Prameň: Úroveň bývania v Slovenskej republike a v regiónoch Slovenskej republiky; dokument MVRR SR, 2006. s. 4

Intenzita bytovej výstavby je od roku 2000 v priemere takmer 2,5 dokončených bytov na 1000 obyvateľov, čo sú hodnoty dosahované naposledy v roku 1992. Zvýšený počet rozostavaných bytov v rokoch 2004 a 2005 pozitívne ovplyvnil najmä oživený trh financovania v dôsledku mierneho poklesu úrokových sadzieb, ako aj výhodnejšie úvery zo Štátneho fondu rozvoja bývania a dotácie poskytované v roku 2004 Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja. Prejaviť sa mohla aj vyššia schopnosť obyvateľstva investovať do obstarania vlastného bývania, po miernom raste reálnych príjmov. Na poklese dokončovaných bytov sa prejavilo najmä zníženie podpory zo strany štátu a nízka kúpyschopnosť obyvateľstva v predchádzajúcich rokoch. Trend vývoja vlastníckej štruktúry bytov v posledných rokoch poukazoval na postupné zvyšovanie podielu obecných bytov a postupný pokles zastúpenia bytov v súkromnom vlastníctve.

¹ Prvé československé sčítanie ľudu a bytov sa uskutočnilo k 15. februáru 1921 na základe prvého československého zákona o sčítaní ľudu číslo 256/222 Zb. z 8. apríla 1820. So sčítaním ľudu sa uskutočnilo aj sčítanie bytov. Sčítanie ľudu v roku 1921 a aj nasledujúce v roku 1930 boli v podstate pokračovaním rakúskych sčítaní, napriek tomu, že prinášali nové poznatky i niektoré nové metódy. Potreba štatistických údajov vyvolaná veľkými povojnovými zmenami v počte a v štruktúre obyvateľstva bola dôvodom na vykonanie stručných súpisov obyvateľstva ešte pred všeobecným sčítaním ľudu, plánovaným na rok 1950. Tieto súpisy sa uskutočnili k 4. októbru 1946 na Slovensku a k 22. máju 1947 v českých krajinách.

U dokončovaných bytov stúpol podiel bytov v obecnom vlastníctve z 5,1% v roku 2000 (v roku 2001 mal ukazovateľ hodnotu 10,4% a v roku 2002 dosiahol 16,9%) na 28,4% v roku 2003. Zároveň klesalo zastúpenie týchto bytov v súkromnom vlastníctve z hodnoty 91,5% v roku 2000 (v roku 2001 dosiahol 86,6%, v roku 2002 80,6%) na 70,9% v roku 2003. Takýto trend vývoja ovplyvnil predovšetkým zavedený systém štátnej podpory na obstaranie nájomných bytov, ktorý zvýšil záujem obcí o výstavbu nájomných bytov.

Ako ukazujú výsledky zisťovaní, v roku 2004 sa v tomto trende nepokračovalo. Podiel dokončených obecných bytov klesol na hodnotu 12,1% a zároveň sa zvýšil podiel bytov v súkromnom vlastníctve na hodnotu 87,0%. Na zníženie podielu (i počtu) dokončených obecných bytov vplývalo najmä to, že v roku 2003 sa z prostriedkov vyčlenených zo štátneho rozpočtu financovalo prednostne dokončovanie bytov a stavieb technickej vybavenosti začatých v roku 2002 a na začínanie nových stavieb prostriedky nepostačovali. Prejavilo sa to následne v ďalšom roku v nižšom dokončovaní týchto bytov.

práve v tomto roku dosiahli najrýchlejší rast a úrokové sadzby na úvery dosiahli dno. Logicky sa tieto dôsledky prejavili v nebývalej dynamike výstavby bytov a rodinných domov, a tak sa rok 2005 stal rekordným v oboch uvedených ukazovateľoch (19 796 začatých a 14 863 dokončených bytov). Roku 2006 nastal mierny nárast. V priebehu roka 2007 bolo začatých 18 116 bytov, čo je o 12 % menej ako v roku 2006. Dokončených bolo ku koncu decembra 16 473 bytov, čo je o 14 % viac ako v roku 2006, pričom ubudlo 1 442 bytov (z toho: 1 251 asanáciou). Počet rozostavaných bytov k 31.12.2007 vzrástol oproti obdobiu k 31.12.2006 o 2,2 % na 55 259 bytov. V porovnaní s rokom 2006 poklesol v roku 2007 počet začatých bytov o 2 476.

Naopak vzrástol počet dokončených bytov o 2 029 a rozostavaných bytov o 1 173. Úbytok bytov zostal na úrovni roka 2006, t.j. 1 442 bytov, ale zvýšil sa počet asanovaných bytov o 64. Z celkového počtu začatých bytov v roku 2007 pripadalo na verejný sektor 14,5 % a na súkromný sektor 85,5 %; 55,8 % zo začatých bytov predstavovali byty v rodinných domoch. Z celkového počtu dokončených bytov v roku 2007 pripadalo na verejný sektor 19,1 % a na súkromný sektor 80,9 %; 47,9 % z dokončených bytov predstavovali byty v rodinných domoch, čo je o 5,1 p. b. menej ako v roku 2006. Z celkového počtu rozostavaných bytov k 31.12.2007 bolo 10,1 % vo verejnom sektore a 89,9 % v súkromnom sektore; 61,5 % z rozostavaných bytov predstavovali byty v rodinných domoch. Najviac dokončených bytov bolo v roku 2007 v Bratislavskom (5 726), Trnavskom (2 688) a Žilinskom kraji (1 970), najmenej v Banskobystrickom (934) a Košickom kraji (1 029). V porovnaní s rokom 2006 bol dosiahnutý pokles dokončených bytov v Trenčianskom kraji (o 7,9 %) a Nitrianskom (o 6,3 %). V ostatných krajoch SR bol dosiahnutý nárast počtu dokončených bytov v porovnaní s predchádzajúcim rokom, pričom najvyšší nárast bol vykázaný v Bratislavskom kraji (o 32,9 %), Košickom kraji (o 28,8 %) a Prešovskom kraji (o 26,6 %). V roku 2007 bol najväčší podiel bytov dokončený v Bratislavskom kraji (34,8 %) a najnižší v Banskobystrickom kraji (5,7 %). Intenzita bytovej výstavby sa v roku 2007 zvýšila. Jej nárast predstavuje 0,4 bytu na tisíc obyvateľov a za rok 2007 tak dosahuje za SR priemerne hodnotu 3,1 dokončených bytov na tisíc obyvateľov. Najväčší počet dokončených bytov na tisíc obyvateľov bol pritom zaznamenaný v Bratislavskom kraji 9,5 bytu a najmenší v Košickom kraji 1,3 bytu.

Počet dokončených bytov z hľadiska vlastníckych foriem ukazuje, že v roku 2007 bolo dokončených vo verejnom sektore 3 155 bytov (o 47,2 %, resp. o 1 012 bytov viac ako v roku 2006) a v súkromnom sektore 13 318 bytov (o 8,3 %, resp. 1 017 bytov viac ako v roku 2006). Z dokončených bytov vo verejnom sektore bolo 99,8 % obecných bytov. V roku 2007 boli dokončené 2 družstevné byty. Vývoj v posledných rokoch poukazuje na kolísavé zastúpenie počtu, resp. podielu dokončených bytov v obecnom vlastníctve. Po roku 2001 sa postupne zvyšoval podiel dokončených bytov v tomto vlastníctve, a to z hodnoty 10,4 % v roku 2001 (16,9 % v roku 2002) na hodnotu 28,4 % v roku 2003. V roku 2004 klesol podiel dokončených bytov v obecnom vlastníctve na úroveň 12,1 %, v roku 2005 dosiahol hodnotu 13,7 % a v roku 2006 hodnotu 14,8 % z celkového počtu dokončených bytov. V roku 2007 tento podiel ešte stúpol až na hodnotu 19,1 %.

Výstavba bytov v priebehu roka 2008 bolo začatých 28 321 bytov, čo je o 56,3 % viac ako v roku 2007. Dokončených bolo ku koncu decembra 17 184 bytov, čo je o 4,3 % viac ako v roku 2007, pričom ubudlo 2 745 bytov (z toho: 1 202 asanáciou), t.j. o 90,4 % viac ako v predchádzajúcom roku. Počet rozostavaných bytov k 31.12.2008 vzrástol oproti obdobiu k 31.12.2007 o 19,7 % na 66 122 bytov. V porovnaní s rokom 2007 vzrástol v roku 2008 počet začatých bytov o 10 205. Počet dokončených bytov vzrástol o 7089 a rozostavaných bytov o 10 863. Úbytok bytov celkom sa zvýšil oproti roku 2007 o 1 303 bytov, počet asanovaných bytov klesol o 49. Z celkového počtu začatých bytov v roku 2008 pripadalo na verejný sektor 12,0 % a na súkromný sektor 88,0 %; 48,6 % zo začatých bytov predstavovali byty v rodinných domoch. Z celkového počtu dokončených bytov v roku 2008 pripadalo na verejný sektor 15,3 % a na súkromný sektor 84,7 %; 49,5 % z dokončených bytov predstavovali byty v rodinných domoch, čo je o 1,6 p. b. viac ako v roku 2007. Z celkového počtu rozostavaných bytov k 31.12.2008 bolo 9,2 % vo verejnom sektore a 90,8 % v súkromnom sektore; 59,5 % z rozostavaných bytov predstavovali byty v rodinných domoch. Najviac dokončených bytov bolo v roku 2008 v Bratislavskom (5 563), Trnavskom (2 739) a Žilinskom kraji (2 138), najmenej v Banskobystrickom (1 002) a Košickom kraji (1 270). V porovnaní s rokom 2007 bol dosiahnutý pokles dokončených bytov v Prešovskom kraji (o 7,9 %) a Bratislavskom kraji (o 2,8 %). V ostatných krajoch SR bol v roku 2008 dosiahnutý nárast počtu dokončených bytov v porovnaní s predchádzajúcim rokom, pričom najvyšší nárast bol vykázaný v Trenčianskom kraji (o 28,0 %) a Košickom kraji (o 23,4 %). V roku 2008 bol najväčší podiel bytov dokončený v Bratislavskom kraji (32,4 %) a najnižší v Banskobystrickom kraji (5,8 %). Intenzita bytovej výstavby sa v roku 2008 zvýšila. Jej nárast predstavuje 0,1 bytu na tisíc obyvateľov a za rok 2008 tak dosahuje za SR priemerne hodnotu 3,2 dokončených bytov na tisíc obyvateľov. Najväčší počet dokončených bytov na tisíc obyvateľov bol pritom zaznamenaný v Bratislavskom kraji 9,1 bytu a najmenší v Banskobystrickom kraji 1,5 bytu. [3]

Počet dokončených bytov z hľadiska vlastníckych foriem ukazuje, že v roku 2008 bolo dokončených vo verejnom sektore 2 632 bytov (o 16,6 %, resp. o 523 bytov menej ako v roku 2007) a v súkromnom sektore 14 552 bytov (o 9,3 %, resp. o 1 234 bytov viac ako v roku 2007). Z dokončených bytov vo verejnom sektore bolo 99,96 % obecných bytov, len jeden byt bol štátny. V roku 2008 bolo dokončených 20 družstevných bytov. Vývoj v posledných rokoch poukazuje na kolísavé zastúpenie počtu, resp. podielu dokončených bytov

v obecnom vlastníctve. Po roku 2001 sa postupne zvyšoval podiel dokončených bytov v tomto

vlastníctve, a to z hodnoty 10,4 % v roku 2001 (16,9 % v roku 2002) na hodnotu 28,4 % v roku 2003. V roku 2004 klesol podiel dokončených bytov v obecnom vlastníctve na úroveň 12,1 %, v roku 2005 dosiahol hodnotu 13,7 %, v roku 2006 hodnotu 14,8 % z celkového počtu dokončených bytov. V roku 2007 tento podiel stúpol na 19,1 % a v roku 2008 klesol na úroveň 15,3 %. [2]

Kvalita bývania v Slovenskej republike

Bývanie a jeho kvalita vplývajú na ekonomickú, sociálnu a aj kultúrnu úroveň v krajine. O úrovni bývania v krajine vypovedá vybavenosť obyvateľstva a domácností bytmi, ktorá je vyjadrovaná dvomi ukazovateľmi, „počet bytov na 1000 obyvateľov“ a „počet bytov na 100 cenзовých domácností“¹ (ďalej „CD“). V roku 2001 pripadalo na 1000 obyvateľov v Slovenskej republike celkom 350,4 bytov a 309,6 trvale obývaných bytov. Zároveň na 100 CD pripadalo celkom 91,0 bytov a 80,4 trvale obývaných bytov. Vývoj ukazovateľa počet obyvateľov, CD a bytov v SR počnúc rokom 1961 zobrazuje tabuľka č. 1. Zmeny vo vybavenosti obyvateľstva a domácností bytmi za jednotlivé intercenзálne obdobia sú uvedené v tabuľke č. 2.

Tabuľka č. 2 Zmeny vo vybavenosti obyvateľstva a CD bytmi

Rok sčítania	Počet bytov na		Počet trvalo obývaných bytov na	
	1000 obyvateľov	100 CD	1000 obyvateľov	100 CD
1961	-	-	235,6	83,1
1970	262,2	88,5	253,5	85,5
1980	299,8	90,1	283,3	85,1
1991	335,4	96,8	306,7	88,5
2001	350,4	92,18	309,6	80,4

- Údaje nie sú k dispozícii

Prameň: Úroveň bývania v Slovenskej republike a v regiónoch Slovenskej republiky; dokument MVRR SR, s.4²

¹ Cenзовá domácnosť je tvorená osobami žijúcimi v jednom byte na základe rodinných alebo iných vzťahov v rámci hospodáriacej domácnosti.

² Slovenská republika, v počte bytov na tisíc obyvateľov, výrazne zaostáva za vyspelými krajinami, kde pripadá na tisíc obyvateľov približne 400 - 450 bytov. Táto skutočnosť negatívne ovplyvňuje hlavne stabilizáciu mladých rodín a nevytvára priestor na mobilitu pracovnej sily. Napriek rastu počtu dokončovaných bytov, chýba v Slovenskej republike okolo 255 tisíc bytov.

Údaje uvedené v tabuľke č. 3 dokazujú, že do roku 2015 poklesne počet obyvateľov v SR na 5 342 900, čo je o 65 800 obyvateľov menej ako roku 2001. Ukazovateľ počet trvalo obývaných bytov na 1000 obyvateľov sa zvyšuje, ale počet obyvateľov na počet bytov sa znižuje, roku 2015 na jeden byt bude pripadať 2,86 obyvateľa, čo v súvislosti s dotahovaním sa na hodnotu ukazovateľa počet bytov na 1000 obyvateľov, ktorý vo vyspelých krajinách je v priemere 450 bytov na 1000 obyvateľov.

Tabuľka č. 3 Vývoj vybraných ukazovateľov bytovej výstavby v SR

Rok	Počet CD	Počet bytov	Počet obyvateľov	Počet trvalo obývaných bytov na 100 CD	Trvalo obývaných bytov na 1000 obyv.	Obyvateli a/byty
1991	1 832 484	1 617 828	5 283 404	88,5	306,7	3,26
2001	1 931 441	1 780 500	5 408 700	80,4	329,2	3,03
2015	1 993 549	1 871 100	5 342 900	81,5	350,2	2,86

Prameň: Spracované na základe údajov ŠÚ SR

Záver

Komparáciou komparácie štatistických údajov o počte bytov v SR a krajinách EÚ, môžeme konštatovať, že Slovenská republika značne zaostáva vo vybavenosti domácností bytmi, čo dokumentuje to aj hodnota „ukazovateľ počet bytov/1 000 obyvateľov“, ktorá je 360,1 bytov/1 000 obyvateľov, čo je o 90 bytov/ 1 000 obyvateľov menej ako priemer EÚ a 80 % priemeru EÚ. Na dosiahnutie hodnoty 450 bytov/1 000 obyvateľov v SR potrebujeme vybudovať 484 110 bytov, pri priemernom počte dokončených bytov v SR ročne 13 150 bytov. Vybudovanie uvedeného počtu bytov by trvalo 36 rokov¹ (približne do roku 2044).

Do roku 2015 sa predpokladá zvýšenie počtu bytov na 1 000 obyvateľov na 350,2. Na druhej strane vzhľadom na znižovanie počtu obyvateľov na jeden byt (rok 2001 počet obyvateľov na jeden byt 3,03, roku 2015 počet obyvateľov na jeden byt 2,86) je nutné venovať sa budovaniu nových bytov. V Slovenskej republike ako aj v ostatných krajinách Európy pozorujeme výrazný nárast počtu slobodných ľudí tzv. singles.

Použitá literatúra:

- [1] Úroveň bývania v Slovenskej republike a v regiónoch Slovenskej republiky; dokument MVRR SR, 2006.
- [2] Ročenka stavebníctva 2008.
- [3] Ročenka stavebníctva 2009.

Autor: Ing. Jarmila Vidová, PhD.

Kontakt: Katedra hospodárskej politiky, Národohospodárska fakulta, Dolnozemská cesta č. 1, Bratislava, vidova@dec.euba.sk

¹ Priemerný ročný úbytok je 1 150 bytov .

